

Rezumatele prezentărilor

Conferința

Limbă, știință și cultură germană în învățământul din România (1918-1933). Dezbateri culturale și politice, conexiuni academice

13 noiembrie 2020

Marius Balan (Iași)

Dialog juridic, percepții și influențe reciproce în literatura de drept public din România și Germania în anii 1918-1933

În ciuda fundamentului conceptual comun al arhitecturii constituționale a statelor moderne, a terminologiei similare și a tiparelor argumentative aproape identice, soluțiile juridice ale diverselor probleme politice sau sociale concrete pot fi destul de diferite în dreptul public. În cazul României și Germaniei, înfiriparea unui dialog juridic în literatura de specialitate a fost îngreunată de circumstanțele politice sau economice specifice primului deceniu al epocii interbelice: animozitățile și resentimentele apărute ca urmare a războiului, dificultățile economice, concentrarea asupra factorilor interni, în efortul de reorganizare a statului și societății. Totuși nu a lipsit receptarea cel puțin a unora din evoluțiile juridice în domeniu. Interesul lumii academice românești privea mai ales evoluțiile doctrinare din Germania, pe când în Germania exista o preocupare de a înregistra (și) aspectele de drept public ale evoluțiilor politice din țara noastră. Este de remarcat că cea mai importantă și mai minuțioasă monografie consacrată Constituției române din 29 martie 1923.

Mihaela Bedecan (Cluj-Napoca)

Învățământul bănățean în limba germană în perioada interbelică. Contribuții arhivistice

La finalul Marelui Război Banatul a avut o situație specială, datorită numărului mare de naționalități pe care le regăsim aici, dar și din motive politico-militare, întrucât provincia a rămas sub ocupații străine după finalizarea ostilităților armate din 1918. Regiune multietnică și pluriconfesională, cu un peisaj etnico-

demografic variat, Banatul a devenit astfel creuzetul unor prefaceri ce aveau ca punct de pornire puseul naționalist, prezent la minoritățile ce locuiau în acel teritoriu. Unul din grupurile minoritare solide a fost cel al germanilor, șvabii bănățeni. Potrivit recensământului din 1910, în Banat aceștia se cifrau la 387.545 locuitori, adică aproximativ 24% din totalul populației de 1.582.133.

Situația politico-administrativă specială a Banatului la Marea Unire a înrâurit toate sferile de activitate, inclusiv domeniul educației. Comunicarea de față își propune să aducă la lumina situația învățământului în limba germană din provincia bănățeană, care a fost o componentă distinctă a sistemului de educație românesc.

Analiza are în vedere perspectiva surselor documentare, prezentând izvoare arhivistice prezente la Serviciul Județean Timiș al Arhivelor Naționale. Propunem așadar o incursiune în mediul educațional german bănățean, ilustrând modul în care minoritatea germană a promovat politica sa școlară, a relaționat cu structurile statului român în încercarea de a-și urmări și împlini idealurile minoritare spre care țintea.

Învățământul german reprezintă, în fapt, o oglindă veridică a căilor prin care minoritatea germană din Banat a traversat acea perioadă istorică, fiind un barametru fidel al evoluției sau involuției pe care le-a înregistrat această minoritate, a obiectivelor pe care și le-a propus și a modului în care a reușit să le realizeze.

Cătălin Botoșineanu (Iași)

Prezențe școlare germane în Iașul interbelic. Școala primară "Ev. C.A."

Sistemul învățământului particular poate fi abordat din mai multe perspective. Din păcate, pentru orașul Iași singurele surse sunt cele de natură administrativă, ale forurilor de conducere superioare, Ministerul Instrucțiunii și Inspectoratul Școlar Regional, de la Arhivele Naționale ale României și, respectiv, de la Arhivele din Iași. De la foarte puține școli particulare s-a păstrat arhiva, și atunci este vorba de acte de școlaritate (matricole, cataloage), mai rar corespondență. Lipsesc documentele comunităților religioase și perspectivele personale ale celor implicați (corespondență, memorii, jurnale). Cu siguranță, e nevoie de vaste anchete de istorie orală pentru a umple lacunele de informație și pentru „a umaniza” tipul

acesta de istorie, care a rămas mult prea ancorată în descrieri cantitative (numărul profesorilor, al elevilor sau al școlilor). Spre comparație, istorie minoritarilor în învățământul superior a beneficiat de un alt interes și de o cu totul altă abordare, în condițiile unor surse mai diverse.

În Iași, școlile primare particulare erau, mai ales pentru familiile sărace ale minoritarilor, singura șansă de școlarizare pentru copii acestora, mai ales că unele dintre aceste școli ofereau scutiri de taxă. Învățământul primar era obligatoriu și constituia pentru marea majoritate a copiilor singura formă de învățământ urmată. În marea lor majoritate, erau școli susținute de comunități confesionale (evreiești, catolice, ortodoxe) sau ale unor societăți de binefacere. Majoritatea covârșitoare o reprezentau școlile evreiești. O apariție particulară o constituie, începând cu anul 1933, Școala primară EV C.A., susținută de comunitatea evanghelică din Iași. În intervenția mea voi încerca să surprind urmele arhivistice ale acestei școli.

Alina Bruckner (Iași)

Virgil Madgearu sub influența ideilor economice din spațiul german. Studiu de caz asupra lucrării „Agrarianism, capitalism, imperialism”

Una dintre figurile emblematice ale spațiului românesc interbelic, Virgil Madgearu s-a remarcat drept om politic, economist și profesor, situându-se ideologic sub influența spațiului german. Studiile doctorale efectuate în Germania i-au permis un contact direct cu agrarianismul, ideologie politică apărută în secolul al XIX-lea în spațiul cultural german, iar aceste idei vor fi ulterior promovate și în spațiul economic românesc, Virgil Madgearu rămânând de altfel cunoscut în istoria României drept teoreticianul care a fundamentat doctrina politică a curentului țărănist.

Lucrarea de față își propune să analizeze, din punctul de vedere al influenței ideologice germane, una dintre cele mai reprezentative lucrări ale lui Virgil Madgearu – *Agrarianism, capitalism, imperialism*. Lucrarea este, de fapt, o colecție de șase prelegeri susținute de Madgearu în perioada 1922 – 1927, publicate în reviste de specialitate românești. Dintre acestea se remarcă primul studiu *Revoluția agrară și evoluția clasei țărănești*, atât ca întindere, cât și sub aspectul citărilor din autori germani; articolul conține numeroase și ample citate

din aproximativ 15 lucrări scrise în limba germană, dar și referințe la Constituția Germană de la 1919. Studiul este deci ilustrativ pentru gândirea lui Madgearu, dar și pentru conflictul ideologic cu Ștefan Zeletin, economist, filosof și sociolog român, la rândul său familiarizat cu teoriile economice ale școlii istorice germane.

Și celelalte articole din lucrarea *Agrarianism, capitalism, imperialism* conțin numeroase citate din autori germani. Studiul de față va urmări în primul rând să stabilizeze autorii germani citați cu predilecție, precum și modul în care citatele au fost preluate ca atare sau interpretate. Într-un context mai larg, autorii germani citați de Madgearu pot fi considerați reprezentativi pentru importul de idei în spațiul cultural și economic românesc, studiul de față încercând, în concluzie, să observe în ce măsură importul ideologic german a influențat doctrinele și teoriile economice din spațiul românesc interbelic.

Ceaușu Mihai-Ștefan (Iași)

Considerații privind situația învățământului în limba germană din Bucovina, în primii ani de după unire

În toamna anului 1918 populația germană din Bucovina a subscris în cadrul Congresului General la ideea de unire a Bucovinei cu Regatul României. În cadrul discuțiilor purtate anterior între reprezentanții germanilor și Iancu Flondor s-a convenit în privința dreptului acestei minorități de a folosi limba maternă în școală, administrație și justiție. În anii care au urmat, promisiunile făcute pe tărâm școlar nu au fost respectate decât parțial. Învățământul primar, secundar și universitar în limba germană a cunoscut o permanentă restrângere, în funcție de maniera de integrare a Bucovinei în cadrul statului român, de poziția factorilor de putere de la București și de atitudinea diferită a celor doi miniștri delegați pentru problemele bucovinene: Iancu Flondor și Ion Nistor.

Nora Chelaru (Iași)

Școlile din Basarabia și Oficiul Cultural German din Sibiu

În anii 1922-1933, Oficiul Cultural German din Sibiu (*Deutsches Kulturamt*) a lucrat pentru apropierea dintre diferitele minorități germane din România Mare, precum și pentru răspândirea culturii germane în ținuturile locuite de germani, mai ales în cele mai puțin dezvoltate din punct de vedere cultural. Rezultatul

acestor eforturi a fost împrumutul de cărți, diapozitive și alte materiale didactice de către Oficiul Cultural German din Sibiu unor comunități rurale. În prezentarea mea, o să mă concentrez asupra ajutorului furnizat de Oficiul Cultural German din Sibiu școlilor din sudul Basarabiei, unde existau colonii de germani proveniți mai ales din Württemberg și din fostul ducat al Varșoviei. Voi analiza în primul rând care au fost cerințele din partea școlilor de acolo, încercând să stabilesc ce idee aveau învățătorii și directorii școlilor locale despre cultura germană. În al doilea rând, voi examina în ce măsură Oficiul Cultural German din Sibiu a putut să răspundă acestor cerințe. Prin aceasta, voi arăta cum o periferie foarte îndepărtată de centrul spațiului cultural german a putut să participe la viața culturală și mai ales literară a Germaniei și, într-o măsură mai mică, a Austriei, prin intermediul Oficiului Cultural German din Sibiu și ce contribuție a adus acesta învățământului german din Bugeac. Îmi voi baza prezentarea pe materialele păstrate în fondul Liga culturală a germanilor din România din cadrul Serviciului județean Sibiu al Arhivelor Naționale.

Alexandra Chiriac (Iași)

Interferențele româno-germane în științele reale și naturale. Studiu de caz: analiza periodicelor de specialitate generale românești 1918-1933

Știința, în evoluția sa istorică, se află încă de la mijlocul secolului al XIX-lea prinsă în dihotomia național-internațional, oscilând între bun comun al omenirii și tendința de naționalizare și instituționalizare generalizată a cercetării. Știința germană, de o incontestabilă reputație privind calitatea și diversitatea la nivelul cercetării și inovației, atât teoretice cât și practice, este izolată însă după sfârșitul Primului Război Mondial, comunitatea oamenilor de știință boicotând în mod sistematic, participarea colegilor germani la evenimente științifice și refuzând dezvoltarea unor direcții noi de cercetare ce proveneau din spațiul german. România se găsește însă departe de această tendință, căci lipsa unei tradiții și a unui fond de cercetare propriu nu îi oferă posibilitatea de a se disocia de spațiul științific german, spațiu de care, în mod tradițional, este strâns legat, prin formarea a unui număr mare de specialiști români la instituții de cercetare și de învățământ superior din Germania și Austria, în special în domeniul chimiei,

biologiei și geologiei. Presa de specialitate, fie ea generală sau specializată, pur științifică sau de popularizare, reprezintă unul dintre indicatorii cei mai relevanți în baza căruia se pot reconstitui evoluția și tendințele cercetării într-o anumită perioadă de timp. Analiza periodicelor de specialitate generale relevă în acest sens o serie de date interesante, ele reunind în paginile lor principalele domenii științifice din marile instituții de cercetare din România Mare. Analizând patru dintre aceste publicații generale (Analale științifice ale Universității Iași, Memoriile Secției Științifice ale Academiei Române, Buletinul Societății de științe din Cluj și Buletinul Facultății de științe din Cernăuți), vom ilustra atât modul în care acestea au fost concepute (principiile de redactare, contributorii, frecvența de apariție și distribuția), cât mai ales rolul cercetării germane și a limbii germane în paginile revistelor, așa cum este el evidențiat prin frecvența și diversitatea citărilor din autori germani. Urmărind o analiză cantitativă, se va urmări relația dintre aportul cercetării germane în comparație cu celelalte spații culturale, în principal cel francez, modul în care referințele germane evoluează înainte și după Primul Război Mondial în raport cu referințele franceze pe diverse domenii de cercetare și, nu în ultimul rând evoluția, citărilor din autori români de-a lungul primelor trei decenii ale secolului al XX-lea, reliefându-se aici modul în care cercetarea românească se dezvoltă atât cantitativ cât și calitativ în această perioadă de efervescentă științifică mondială.

Enikő Dácz (München)

Heinrich Zillich und der „Klingsor“ zwischen „europäischem Dialog“ und nationalsozialistischer Ideologisierung. Einblicke ins akademische Netzwerk des Herausgebers

Heinrich Zillich profilierte sich in der literarischen Szene der Zwischenkriegszeit als Herausgeber der weit über die siebenbürgischen Grenzen hinaus bekannten Zeitschrift *Klingsor*, in der neben regionalen Autoren auch namhafte Literaten zu Wort kamen. Er förderte zunächst den interkulturellen Austausch in Siebenbürgen, indem er z. B. mit dem ungarischen Helikon-Kreis eng zusammenarbeitete. Gleichzeitig engagierte sich der *Klingsor*-Kreis bei der Verbreitung nationalsozialistischen Gedankenguts ab Ende der 1920er-Jahre immer intensiver, obwohl Zillich der ideologischen Erneuerungsbewegung

zunächst kritisch gegenüberstand und laut einigen Interpretationen „einen gesamtdeutschen und darüber hinaus: europäischen Dialog“ zu pflegen versuchte.¹ 1930 erläuterte Fritz Fabritius sein Selbsthilfe-Konzept in der Zeitschrift² und ab 1932 wurden nationalsozialistische Ideen aktiv propagiert³ bzw. die „Judenfrage“ wiederholt thematisiert,⁴ wobei ein aggressiver Antisemitismus vertreten wurde.

Der geplante Vortrag untersucht einerseits Heinrich Zillichs Tätigkeit bzw. den *Klingsor* in der frühen Phase der Ideologisierung (bis 1933), andererseits fragt er nach der Bedeutung von Zillichs Beziehungen zu Akteuren des deutschen akademischen Lebens wie Heinz Kindermann, Hellmut Langenbucher, Herbert Cysarz in der Verbreitung des nationalsozialistischen Gedankenguts.

Gheorghe Iacob (Iași)

Unde a studiat elita României moderne. Locul universităților cu predare în limba germană

Este un fapt cunoscut că modernizarea României a devenit obiectiv al politicii de stat în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza. De atunci și până la al - II - lea Război Mondial, poate fi urmărit drumul pentru integrarea țării între statele civilizate ale Europei. Se pot stabili etape, impliniri, limite, merite, răspunderi etc.

O problemă de un interes aparte se referă la cei "responsabili" de modernizarea țării, la elita politică. Evident, este greu și riscant de a veni cu abordări globale, având în vedere că până la la 1918 era "Vechiul Regat", cu vot censitar, iar apoi România Mare cu vot universal. Lucrarea urmărește două planuri. Primul se referă la modernizarea României în perioada 1866-1939. Am ales 100 de personalități cu rol esențial în construcția țării. Al doilea plan face o analiză a elitei din tot spațiul românesc (Vechiul Regat, Transilvania, Basarabia,

¹ Vgl. u. a. Walter Myss: Fazit nach achthundert Jahren. Geistesleben der Siebenbürger Sachsen im Spiegel der Zeitschrift „Klingsor“ (1924–1939). München 1968, S. 10.

² Fritz Fabritius: Selbsthilfe. In: *Klingsor*. Siebenbürgische Zeitschrift 7 (1930), H. 10, S. 412f.

³ Die Richtung des politisch-ideologischen Engagements der Zeitschrift zeigt sich 1932 eindeutig, als dem fünften Sachsentag, den der *Klingsor*-Kreis mitinitiierte, ein Sonderheft des *Klingsor* gewidmet wurde.

⁴ Vgl. z. B. Alfred Pomarius: Zur Philosophie des Nationalismus. Rasse – Volkstum – Judenfrage. In: *Klingsor* 9 (1932) H. 4, S. 138–140. Für weitere ausgewählte Artikel siehe Johann Böhm: Einfluss des Nationalsozialismus auf die Presse der deutschen Volksgruppen in Rumänien, Ungarn und Jugoslawien. Frankfurt am Main 2016, S. 19–20. Alfred Pomarius zählte zu den ständigen Mitarbeitern der Zeitschrift und setzte sich in seinen politischen Schriften für den Nationalsozialismus ein.

Bucovina), care a înfăptuit Marea Unire. Evident, selecția, deși s-a dorit cât mai obiectivă, a fost în fapt subiectivă.

Deși nu se practică, am să prezint câteva concluzii: dintre cele 100 de personalități care s-au implicat în modernizarea României, 81 au făcut studii în străinătate; 22 au studiat la/și universități cu predare în limba germană, adică aprox. 25%. Iar dintre cele 100 de personalități, care au contribuit la realizarea și consolidarea Marii Uniri, 90 aveau studii în străinătate, dintre care 33 la/și universități cu predare în limba germană, adică peste 36%.

DORIN-DEMOSTENE IANCU (IAȘI)

Înființarea Societății culturale germane din Bucovina (1933)

Proiectele culturale germane din România în perioada 1919-1933 s-au limitat în mare măsură la activitatea oficiului cultural (Kulturamt) al Uniunii Germanilor din România Mare (Verband der Deutschen in Rumänien), de la Sibiu. Deși au existat proiecte pentru promovarea culturii germane și a relațiilor culturale româno-germane, acest lucru nu a fost posibil decât începând cu anul 1933, din cauza situației relațiilor politice dintre România și Germania.

În acest context, în 1933 a fost înființată la Cernăuți Societatea culturală germană din Bucovina, care își propunea să promoveze progresul cultural și economic al germanilor din această zonă a țării, arătând în același timp loialitate față de Statul român și evitând orice implicare politică. Societatea și-a desfășurat activitatea într-un cadru legal, fiind recunoscută ca persoană juridică prin decizia Judecătorei Cernăuți din 7 martie 1934.

Statutele acestei societăți arată o organizare foarte minuțioasă, cu un program bine structurat. De fapt, cadrul cultural menționat în statute era unul foarte larg, întrucât prevedea printre altele inclusiv sprijinirea înființării unor asociații pentru promovarea industriei, agriculturii, comerțului și meseriilor.

Laura Laza (Cluj-Napoca)

Formarea lui Onisifor Ghibu la Universitatea Jena

Anii de formare a pedagogului Onisifor Ghibu în cadrul Universității din Jena au fost cruciali pentru politicile educaționale pe care le-a promovat apoi în Transilvania după actul Unirii, atât din poziția de secretar general al resortului de instrucție din Consiliul Dirigent cât și ca profesor universitar la Universitatea din Cluj. Comunicarea privește așadar înapoi spre anii de studiu ai lui Ghibu și focusează pe lucrarea sa de doctorat, în care Ghibu pleda pentru o anumită politică lingvistică.

Ionuț Nistor (Iași)

Învățământul particular în limba germană în România Vechiului Regat (1919-1933)

Studiul asupra învățământului particular din România s-a bucurat de atenția specialiștilor, dar cele mai multe lucrări au vizat spațiul transilvănean și bucovinean. Explicabil prin tradiția locului și prin ponderea însemnată a minoritarilor care aveau școli confesionale. Cercetările consacrate Vechiului Regat nu sunt la fel de numeroase, mai ales din perspectiva evoluției acestei forme de învățământ în perioada interbelică, supusă transformărilor legislative și nu numai. În acest context, ne propunem o analiză introductivă în problemă, mai curând de factură descriptivă și sintetică. Vom oferi o perspectivă asupra normelor și cadrului de funcționare al școlilor particulare înainte de Marele Război și în perioada 1918-1933, vom identifica unitățile școlare de acest tip din Vechiul Regat și vom realiza o analiză a dinamicii numărului de instituții, de elevi și profesori. De asemenea, vom încerca să configurăm un tablou asupra formației profesorilor de germană, asupra statutului limbii germane ca limbă maternă în aceste școli și să surprindem dezbaterile politice referitoare la subiect.

Andreea Odoviciuc (Iași)

Despre activitatea medicală românească și mobilitatea academică a studenților mediciști români din perioada interbelică

Perioada interbelică a reprezentat o perioadă de consolidare a statului-națiune România, marcată nu în ultimul rând de eforturi de sporire a capitalului

cultural național și promovarea talentelor din interiorul granițelor. În acest sens s-a avut în vedere educarea și formarea de specialiști români în cele mai variate domenii, care să contribuie la dezvoltarea țării și alinierea ei la valorile occidentale, un deziderat în virtutea căruia au fost încurajate, printre altele, experiențele academice ale românilor în străinătate. Un domeniu important, ale cărui baze fuseseră deja puse în România înainte de izbucnirea Primului Război Mondial și care a cunoscut în deceniile interbelice o activitate înfloritoare, a fost medicina.

Cu privire la perioada cercetată se poate vorbi nu doar despre un avânt considerabil înregistrat în practica medicală, ci și despre un interes deosebit acordat diseminării de informații în cadrul comunității de medici din întreaga țară, dar și în afara granițelor. Drept dovadă ne stau la dispoziție numeroasele reviste de specialitate aflate în circulație în România interbelică, precum și articolele publicate de medicii români în reviste din străinătate. Prin studierea unor astfel de publicații, articolul de față ilustrează o preocupare activă pentru dezvoltarea medicinei românești, datorată în mare măsură influențelor din lumea germanofonă. Făcând referire la fișele semestriale individuale ale studenților de la Facultatea de medicină din Viena se urmărește totodată prezența studenților români în capitala fostului Imperiu Habsburgic într-o perioadă în care țările cu cea mai mare putere de atracție academică asupra României erau Franța și Germania.

Ana-Maria Pălimariu (Iași)

De la concurență la coexistență? Școala în limbile idiș și germană. Dezbateri în presa cernăuțeană de limbă germană (1918-1933)

În anul 1908, când avea loc prima Conferință a Limbii Idiș de la Cernăuți, evenimentul a fost receptat în presă de limbă germană destul de sumar și preponderent informativ, neutru. Totuși, o dată cu desfășurarea acestui eveniment și mai ales cu ocazia reuniunilor organizate cu prilejul aniversărilor jubiliare ale acestuia, în presa de limbă germană, se cristalizează fronturi multiple, care iau poziții foarte diverse cu privire la prezența limbii idiș în educația din Bucovina. Astfel dezbaterile se întind pe o paletă foarte largă, care cuprinde abordări, printre care se numără poziții care demonstrează socialdemocrație,

idișism, educație socialistă, sionism, „freisinnige Demokratie”, atitudine „denationalizată”, până la antisemitism brutal.

În cazul tuturor acestor abordări, contribuția de față urmărește dezbaterile purtate cu privire la prezența limbii idiș pe lângă limba germană în școlile din Bucovina, încercând să identifice o evoluție în dinamica acestei problematici în perioada 1918-1933. Cum măsurile de românizare devin din ce în ce mai brutale, contribuția investighează dacă se poate vorbi de o dinamică a dezbaterilor din presa de limbă germană, care ar documenta tendințe ale unei evoluții de la poziții de concurență la unele de coexistență a limbilor germană și idiș (exceptând de aici presa antisemită de limbă germană), ca o replică la măsurile de românizare forțată și de antisemitism.

Alexandra Pătrău (Iași)

Studiu de caz. Seminarul Matematic „Al. Myller” - cultură germană în perioada interbelică: circuit de carte, conexiuni academice, publicații și referințe

Studiul încearcă să evidențieze rolul pe care l-a avut cultura germană în cadrul Seminarului Matematic „Alexandru Myller” al Universității „Al. I. Cuza” în perioada 1918-1933, surprinzând conexiunile academice și relațiile instituite între școala științifică românească și cea germană. Pe baza consultării registrelor inventar din perioada interbelică, se pot constata tendințe în ceea ce privește tematica și originea titlurilor în limba germană sau provenite din spațiul german primite sau achiziționate de biblioteca Seminarului. Pe lângă consistentele donații ale lui Alexandru Myller, fondatorul bibliotecii și al școlii matematice ieșene, importante sunt relațiile pe care acesta le avea cu autori și librari din spațiul german, relații datorită cărora biblioteca a fost îmbogățită cu lucrări esențiale și prin care biblioteca a supraviețuit în perioadele critice ale existenței sale. Pe lângă analiza tendințelor în ceea ce privește tematica și autorii titlurilor intrate în bibliotecă, unde se remarcă mai ales influența lui Felix Klein și a autorilor pe care acesta, la rândul lui, și-a bazat studiile (preponderent de geometrie), cum sunt Riemann, Weyl, Clebsch, Herglotz, Jacobi, Gauss, Stäckel, Weber, Fricke etc., studiul prezintă și un scurt istoric al Seminarului, mai ales pentru a accentua rolul pe care modelul german de la Göttingen, oraș în care Myller și-a susținut teza de doctorat și unde a avut ocazia să lucreze și cu nume mari ale matematicii, ca

Hilbert, Schwarzenschild, Minkowski și Klein, l-a avut în întemeierea și dezvoltarea Seminarului și a sălii sale de lectură. De altfel, pe lângă Myller, figura centrală a matematicii ieșene și „veriga” principală ce a asigurat contactul cu școala matematică germană, au existat și alți profesori și cercetători ieșeni care și-au realizat studiile doctorale în Germania și care și-au continuat cercetarea ulterior în țară, cum sunt Victor Vâlcovici sau Ioan Plăcișteanu. În extensie, studiul propune și o trecere în revistă a citărilor, referințelor și contribuțiilor autorilor germani în două dintre revistele importante de matematică românești ale vremii, și anume Bulletin Mathématique și Gazeta Matematică.

Mădălina Tvardoclib (Iași)

Constantin Narly: viața și opera

Prezentarea *Constantin Narly: viața și opera* își propune să ofere o perspectivă de ansamblu asupra carierei academice a pedagogului Constantin Narly. Născut la Tecuci în anul 1896, acesta a fost profesor de pedagogie la universitățile din Cernăuți, Iași și București. Autor a nenumărate studii precum: *Educație și ideal, Pedagogia socială și personalitatea, Patru mari educatori. John Locke, V. Conta, Freud, Kerschensteiner* sau *Pedagogia lui Immanuel Kant*, Constantin Narly se face remarcant și ca unul dintre primii promotori ai psihanalizei în Cernăuți. Profesorul Narly, cunoscut de asemenea prin activitatea de scriitor și publicist, reprezintă un important exemplu al rezultatelor mobilității academice în perioada interbelică. După ce se înscrie în anul 1914 la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, unde susține examenul de licență în anul 1919, Constantin Narly își continuă studiile de pedagogie și filosofie la Berlin și Göttingen în perioada 1921-1926. În anul 1921 audiază la Berlin cursurile unor profesori iluștri precum: W. Sombart, E. Spranger, W. Koehler, A. Riehl, M. Dessoir sau Herkner și intră în contact cu principalele curente filosofice ale timpului: științele sociale, psihanaliza, fenomenologia și Gestaltpsychologie. În anul 1923, Narly solicită un concediu de studiu de un an de la Școala Normală de Băieți din Focșani, unde este angajat, cu angajamentul că va prezenta un raport despre noile direcții din pedagogie ca rezultat a *Jugendbewegung*. În primăvara anului 1923, profesorul se află la Georg-Augusta Universität din Göttingen, unde se împrietenește cu matematicianul Ion Barbu și

audiază cursurile lui N. Nohl, Waltner și G. Misch. Pe 7 august 1924 își susține teza de doctorat în filosofie intitulată *Die soziale Schichtung Rumäniens*, avându-l referent pe prof. dr. Walther, iar pe 1 noiembrie 1924, Constantin Narly este numit asistent suplinitor la Catedra de Pedagogie din cadrul Facultății de Litere din Iași, unde va preda până la sfârșitul lunii ianuarie 1926. Profesorul Narly câștigă aprecierea unor personalități de seamă ale epocii precum Alexandru Philippide, Constantin Rădulescu-Motru sau Dimitrie Gusti și devine un reper important printre studenții români din universitățile germane și austriece.

Constantin Ungureanu (Suceava)

Învățământul în limba germană din Bucovina (secolul al XIX-lea – începutul secolului XX)

În perioada administrației militare (1774-1786) a fost reorganizat învățământul și s-au deschis primele școli din Bucovina, cu instruire în germană și română. După anul 1793 s-a produs o stagnare a învățământului primar. Către anul 1840, în Bucovina funcționau doar 46 de școli primare, cu 4.595 de elevi (cca. 10% din copiii). În intervalul 1848-1869, numărul școlilor primare s-a triplat, dar frecvența școlară rămânea scăzută (12-13%). Cel mai bine frecventate erau școlile evanghelice și catolice. După 1869, școlarizarea copiilor s-a îmbunătățit rapid, atingând 54,5% (în 1890) și 96% (în 1913). Numărul școlilor primare a crescut de la 142 (în 1871), la 564 (în 1913), iar a școlilor germane – de la 13 (1871) la 97 (1913).

Numărul elevilor din școlile primare a crescut de la mai puțin de 10 mii (în 1871), la aproape 110 mii (în 1913). Inițial, cel mai bine frecventau școlile copiii luterani, romano-catolici (germani, polonezi, maghiari) și mozaici. Proportia elevilor germani după limba maternă (etnici germani și evrei) s-a redus de la 43,9% (în 1871), la 28,3% (1890), 23,7% (1900) și 21,1% (în 1913). În localitățile urbane, peste 50% din elevi erau vorbitori de germană, în schimb la sate, doar cca. 13% erau germani și evrei. Dezvoltarea rapidă a învățământului primar a contribuit la diminuarea semnificativă a populației analfabete din Bucovina (de la 87,5% în 1880, la 53,9% în 1910). În 1910, din locuitorii de peste 10 ani, vorbitori de limbă germană (germani și evrei), analfabeți erau 20,5%.

Învățământul secundar din Bucovina era dominant în limba germană. În 1913, din 13 gimnazii pentru băieți, 4 erau germane, 4 germano-române, 2 germano-rutene. În 1913, gimnaziile pentru băieți erau frecventate de 6.108 elevi, mai mult de jumătate (51,3%) fiind vorbitori de germană. După confesiuni, 39,6% erau mozaici, 34,5% ortodocși, 13,3% romano-catolici, 8,3% greco-catolici, 3,6% luterani. În ajunul războiului, în Bucovina funcționau 6 licee pentru fete (5 cu instruire în germană și 1 germano-român), 2 școli reale în orașul Cernăuți (cu predare în germană), Școala medie Tehnică de Stat din Cernăuți (în germană). În liceele pentru fete, școlile reale și în cele de meserii, marea majoritate a elevilor (cca. 67-75%) erau vorbitori de germană (majoritatea evrei).

ADRIAN VIȚALARU (IAȘI)

O colaborare româno-germană în domeniul pedagogiei. Cazul Petru Ilcuș

Prezentarea de față are drept miză analizarea unui „studiu de caz” ce reflectă influența școlii germane de pedagogie psihologică asupra învățământului pedagogic din România în primul deceniu interbelic. Personajul aflat în centrul analizei noastre, Petru Ilcuș, s-a născut la 14/27 noiembrie 1893 la Rășinari și a activat vreme de cinci ani (1921-1926) ca asistent în cadrul Laboratorului de pedagogie și pedagogie experimentală ce funcționa pe lângă Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Cluj. Având un doctorat obținut în 1921 la Universitatea din Jena, el a devenit un promotor al școlii germane de pedagogie în mediul academic românesc. Acest fapt este reflectat în studiile și lucrările publicate, precum și în conferințele susținute. Dar, era Ilcuș un caz atipic pentru domeniul studiilor pedagogice și a pedagogiei experimentale în România? Cum se raportau, în primul deceniu interbelic, alți pedagogi români la influențele venite din mediul academic german?

Daniela Vladu (Cluj-Napoca)

Theodor Capidan, unul dintre fondatorii „școlii lingvistice” din Cluj

Dintre numele sonore la care se face referire în momentul în care se aduce în discuție problema limbii române ca limbă romanică, a individualității sale între limbile romanice, numele lui Theodor Capidan (1879-1953) se remarcă datorită

activității sale științifice în domeniu. În cele ce urmează ne propunem să aducem date despre perioada studiilor universitare ale lui Theodor Capidan la Universitatea germană din Leipzig, când îl are ca profesor și îndrumător de doctorat pe romanistul și dialectologul Gustav Weigand, la care își ia doctoratul (1907), apoi își începe cariera universitară la „Institutul Balcanic” din Leipzig, colaborând cu mentorul său. Începând din 1910 Capidan a colaborat la scrierea Dicționarului Academiei Române, alături de Sextil Pușcariu, față de care nutrește o admirație profundă și de care îl va lega mai târziu o prietenie trainică, așa cum reiese din epistolele sale către Pușcariu, mai ales în perioada 1921-1936, când se stabilește alături de mentorul său la Cluj și intră în corpul academic al Universității clujene, al cărei profesor devine în 1924. Totodată avem intenția de a nuanța relația dintre Capidan și Pușcariu, pentru a explica de ce Capidan a fost perceput, uneori, ca o „umbră” a lui Sextil Pușcariu.

Savantul de origine aromână trebuie considerat ca un generator al curentului lingvistic ce se dezvoltă după 1919 la Universitatea din centrul Transilvaniei, ca unul dintre „fondatorii școlii lingvistice clujene”, mai ales datorită pozitivismului metodologic abordat, perspectivei istorist-genetice în interpretarea fenomenelor lingvistice și analiza faptului lingvistic în contextualitatea sa istorică, geografică și social-culturală.

Iulia-Elena Zup (Iași)

Influențe germane asupra filosofiei moderne românești. Constantin Rădulescu-Motru și „Revista de filosofie”

Lucrarea își propune evidențierea transferului cultural între spațiul german și cel românesc în perioada 1918-1933 în domeniul filosofiei. Transferul cultural s-a realizat pe mai multe paliere, interconectate, toate din acestea fiind la fel de importante pentru înțelegerea dezvoltării filosofiei moderne românești:

- Tradiția junimistă inițiată de Titu Maiorescu (mentorul lui Rădulescu-Motru, dar și al multor intelectuali importanți de la sfârșitul sec. al XIX-lea și începutul sec. XX), care a presupus nu doar o înclinație spre studiul filosofiei (în special germane), dar și studii în centre universitare de limbă germană. La acest punct vor fi analizate influența junimismului și studiile efectuate de universitarii români anterior perioadei interbelice.

- Contactul direct cu lumea academică germană (deplasări și stagii, participări la conferințe, etc.), spre exemplu deplasările lui Rădulescu-Motru la Leipzig în anii 1921-1922 și volumul rezultat în urma acestora, *Încotro merge Germania de azi?* (București 1922).
- Influența filosofiei germane asupra lucrărilor universitarilor români, accentul fiind pus pe revista condusă de Rădulescu-Motru, „Revista de filosofie”: citări, recenzii, rubrica „Revista revistelor” (cuprinzând enumerarea revistelor importante germane, la care era abonată redacția, și a titlurilor articolelor). La acest punct se observă desprinderea de Kantianism și orientarea spre filosofia modernă, contemporană.

Influența culturii germane asupra filosofiei românești, cu o pondere evident mai mare decât a altor culturi europene, nu se oprește la universitarii perioadei 1918-1933, ci continuă în cadrul școlilor filosofice, prin discipolii acestora (Nae Ionescu, Lucian Blaga, etc.).